

Başvuru 09.05.2023 Received | Kabul 02.06.2023 Accepted
E-ISSN: 2980-1141 | <https://www.mdag.com.tr>
Cilt 1, Sayı 2 (2023), ss. 97-110
Doi., 10.29329/mdag.2023.556.2

Atıf Bilgisi / Reference Information

Yoğurtcu, M. (2023). Sakız Sardunya Çocuk Kitabı Kahramanının Joseph Campbell'ın Monomitos Aşamalarına Göre İncelenmesi ve Ütopik Bir Mekan Olarak Efhima Ülkesi. *Multidisipliner Yaklaşımlarla Coğrafya Dergisi*, 1(2), 97-110, <https://doi.org/10.29329/mdag.2023.556.2>

Sakız Sardunya Çocuk Kitabı Kahramanının Joseph Campbell'ın Monomitos Aşamalarına Göre İncelenmesi ve Ütopik Bir Mekân Olarak Efhima Ülkesi

An Examination of the Hero of Sakız Sardunya Children's Book According to Joseph Campbell's Monomitos Stages and the Land of Efhima as a Utopian Place

Mustafa Yoğurtcu

Öğretmen, Kahramanmaraş Bilim ve Sanat Merkezi, mustafa.yogurtcu@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada Elif Şafak'ın Sakız Sardunya isimli çocuk kitabının kahramanı, Joseph Campbell'ın monomitos aşamalarından yola çıkarak incelenmiştir. Araştırmanın amacı Joseph Campbell'ın monitos aşamalarının Sakız Sardunya isimli kahramanda bulunup bulunmadığını incelemektir. Araştırmanın yöntemi doküman incelemesidir.

Araştırmada çocuk edebiyatı hakkında bilgi verilmiş, Halk Edebiyatı ana bilim dalında çocuk edebiyatı ürünleri üzerinde yapılan çalışmaların azlığına değinilmiştir. Edebi ürünlerde kahramanın önemi üzerinde durulmuş ve çocukların eserlerde nasıl bir kahraman bekledikleri hakkında görüşlere yer verilmiştir. Kahraman üzerinde yapılan çalışmalardan Joseph Campbell'ın monitosu hakkında bilgi verilmiştir. Elif Şafak'ın Sakız Sardunya isimli kitabının özeti yazılmıştır.

Araştırmada Joseph Campbell'ın monomitosunda yer alan on altı aşamadan dokuzunun Elif Şafak'ın Sakız Sardunya isimli kitabının kahramanında yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu monomitoslardan balina karnını yani erginlenmenin başlangıç yeri olarak belirlenen Efhima ülkesi arasında bağ kurulmuştur. Bu ütopik masal ülkesi hakkında bilgiler verilerek çocuk kitaplarındaki mekan algısı üzerine yorumlar yapılmıştır. Elif Şafak'ın Sakız Sardunya isimli kitabının en çok satılanlar arasında yer alması kitabın ve kahramanın ilgi çektiğini göstermektedir. Monitosun çocuk kitaplarında ihtiyaç duyulan kahraman modelini karşılamada bir araç olarak kullanılabileceğini sonucu çıkarılmıştır. Çocuk edebiyatı yazarlarının halk anlatılarından faydalanmasının gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Kitabı, Mekân, Monomitos

ABSTRACT

In this research, the protagonist of Elif Şafak's children's book Sakız Sardunya has been examined based on Joseph Campbell's monomitos stages. The aim of the research is to examine whether Joseph Campbell's monitos stages are found in the hero named Sakız Sardunya. The method of the research is document analysis.

In the research, information about children's literature was given, and the scarcity of studies on children's literature products in the Department of Folk Literature was mentioned. In literary works, opinions about the importance of the hero and what kind of hero children expect in the works are given. Information about Joseph Campbell's monito was given from the studies on the hero. A summary of Elif Şafak's book Sakız Sardunya was written.

In the research, it has been observed that nine of the sixteen stages in Joseph Campbell's monomyth are included in the heroine of Elif Şafak's book Sakız Sardunya. From these monomitos, a connection was established between the belly of the whale, that is, the country of Efhima, which was determined as the starting place of initiation. By giving information about this utopian fairy tale country, comments were made on the perception of space in children's books. The fact that Elif Şafak's book Sakız Sardunya is among the bestsellers shows that both the book and the heroine attracted attention. It is concluded that Monitos can be used as a tool to meet the hero model needed in children's books. It was concluded that children's literature writers should benefit from folk narratives.

Keywords: Children's Book, Place, Monomitos

Giriş

Görsel medyanın, sosyal medya uygulamalarının giderek kitaplardan daha çok tercih edilmeye başlandığı günümüzde kitap okumak ve kitap okuma alışkanlığı kazanmak halen önemli bir yetenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne, baba ve öğretmenler kaliteli çocuk edebiyatı eserleri sayesinde bu alışkanlığı kazandırabilirler. “Çocuk edebiyatı, erken çocukluktan itibaren ergenlik dönemine kadar olan bir süreçte çocukların dilsel ve bilişsel gelişim düzeylerini göz önünde bulundurarak onların duygu ve düşünce dünyalarına ulaşabilen sanatsal nitelikli ürünlerdir.” (Sever, 2015: 9). Şirin (2000)’e göre ise; “Çocuk edebiyatı, kaynağını çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uyumlu; çocuk bakış açısını ve gerçekliğini yansıtan edebiyattır.” Kısacası ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle yansıtan; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırmakla birlikte edebiyat, sanat ve estetik yönden geliştiren; çocuğu yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır.

Çocuk edebiyatı ile ilgili tanımlar tam olarak çocuk edebiyatını karşılamamaktadır. Örneğin; çocuk tarafından üretilen eserler çocuk edebiyatı ürünü sayılır mı? Kanaatimizce çocuk edebiyatına çocukların yazdığı eserler de eklenerek yanı bir tanım oluşturulmalıdır. Tanımdaki karmaşanın yanında çocuk edebiyatının hangi ana bilim dalına ait olduğu konusunda da tam bir sınıflandırma yoktur. Ulusal Tez Merkezinde çocuk edebiyatı alanında yapılmış 140 akademik çalışma vardır. Bunların 90 tanesi eğitim bilimleri ana bilim dalında yapılmış çalışmadır. Halk edebiyatı alanında yapılmış iki çalışma vardır: Bunlardan biri Tüfekçi Can (2012)’in “Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma: Tanımlar, Türler ve Teoriler” isimli doktora tezi diğeri Ulupınar(2010)’ın “Hovhannes Tumanyan’ın Masalları /Halk Edebiyatının Çocuk Edebiyatındaki Yansımaları” isimli Ermeni Dili ve Edebiyatı alanında yapılmış halk bilimi çalışmasıdır. Görüldüğü gibi çocuk edebiyatı birçok ana bilim dalını kapsamına girmektedir. Bu nedenle multidisipliner bir bakış açısı ile ele alınması önem arz etmektedir.

Çocuk edebiyatı alanında yapılan eğitim bilimleri çalışmalarından birçoğunda çocuk kitaplarının özellikleri üzerinde durulmaktadır. Çocuk kitaplarının içyapı özellikleri, kitabın içeriği ile ilgili özelliklerini kapsamaktadır. Bu özellikler bağlamında; “konu, izlek, kahramanlar, dil-anlatım ve ileti” başlıkları ele alınır (Erkmen, 2017). Kitap inceleme başlıklarından biri olan kahraman, halk anlatılarının da inceleme kaynaklarından biridir ve bu kadim araştırma, sınıflama yöntemlerinden biridir. “Mitler, çağlar boyunca insan davranış desenleri üzerinde şekillenip, benzer özellikler göstererek kendilerini var eden arkaik hayaletlerdir. Mitolojiye ait temalar, insanlığın ortak tarihinde kök salmış semboller ve aşırı tepkiler, en derinde yatan katmanların izlerini taşır.” (Jung, 2006: 46). Mitlere konu olan hikâyelerin benzer özellikler göstermesinden ve Jung’un arketiplerinden yola çıkan Amerikalı mitolojist-yazar Joseph Campbell; 1949’da yayınladığı *The Hero With A Thousand Faces* (Binbir Suratlı Kahraman) isimli çalışmasında, monomit terimini ilk defa kullanmıştır (Segal, 2006: 114)

J. Campbell’ın terimsel olarak Joyce’dan ödünç aldığı monomitos kavramı; üç ana aşamada ele alınmaktadır. Bu aşamaların ilkinde kahraman yola çıkar, yola çıkış evresindeki ikinci aşamada ise erginlenmesini gerçekleştirir bu kısımda kahraman spiritüel özellikleri de olan olağanüstü bir evreye girer ve birçok sınavı başarıyla vermek zorundadır. (Tepeköylü, 2016)

Kahramanın sonsuz yolculuğu şu aşamalardan oluşmaktadır:

Tablo 1. Kahramanın Sonsuz Yolculuğu Aşamaları

1. Yola Çıkış	2. Erginlenme	3. Dönüş
Maceraya çağrı Çağrının reddi Doğüstü yardım İlk eşiği aşma Balina karnı	Sınavlar yolu Tanrıçayla karşılaşma Baştan çıkarıcı kadın Babaya ödenen diyet Tanrılaştırma Son ödül	Dönüşün reddi Büyülü kaçış Dışarıdan gelen kurtuluş Dönüş eşiğinin aşılması İki dünyanın efendisi Yaşama özgürlüğü

Günümüz araştırmacıları da kitap incelemelerinde kahramandan faydalanmaktadır. Sever (2015)'e göre çocuk edebiyatında kahramanlar, çocuğun düşünce, davranış ve eylemleriyle taklit ettiği kişilerdir. Çocuk düşünce, davranış ve eylemlerle öykündüğü bu kahramanlarla arkadaşlık-dostluk kurar. Kurulan bu arkadaşlıkta kahramanların inandırıcı ve tutarlı olması önemlidir. Çünkü çocuk, öykündüğü kahramanlar ile yaşama tanıklık eder. Ayrıca kitaplardaki bu kahramanlar çocuğun kendini ve başkalarını anlamasına, sosyalleşmesine katkıda sağlar. Bu bağlamda büyük bir sorumluluk üstlenen kahramanın niteliği ve işlevi çok önemlidir. Örneğin Şermin Yaşar'ın Dedemin Bakkalı isimli çocuk kitabının kahramanı hazırcevaplılığı ile çok beğenilmiştir.

Çocuk kitaplarının kahramanları titizlikle seçilmelidir. Çünkü çocuklar okudukları kitapların kahramanlarını kendilerine model olarak alırlar. Kitap kahramanlarının çocukların algısında bu denli önemsenmesi yazarların kahramanları daha özenli seçmesini gerektirir. Çocukların kitapla bir sevgi bağı kurmaları için kahramanlar hem fiziksel hem de kişilik özellikleri ile çocukların dikkatini çekebilmeli ve çocuklara karakteri sevdirebilmelidir. Ayrıca yazarın farklı yaş gruplarındaki çocukları iyi tanınması, kitapların çocuklar tarafından ilgiyle okunmasını sağlayacaktır (Dinç, 2017)

Çocuk edebiyatında bu denli öneme sahip olan kahramanın hakkında çocukların görüşü de önem arz etmektedir. Çocukların nasıl bir kahraman istediğini anlamak için çocuklarla yapılan röportajlara bakmakta fayda vardır. Türk Dili dergisinin Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısında Türkiye'nin değişik illerindeki çocuklarla yapılan röportajlarda çocukların kitap kahramanları hakkındaki düşünceleri şu şekildedir(TDK, 2014):

Bazen kitap kahramanı gerçek olsun istiyorum. Benim en zevkle okuduğum kitap Alice Harikalar Diyarında'dır (Ebrar Coşkun).

Kahramansız olmaz ama kahramanları geçek dünyamızdan kişilerle karşılaştırmamız lazım bence (Berra Yiğiter).

Peter Pan, çok akıllı ve birazda yaramaz. Maceraya atılmaktan korkmuyor (İlbey Güzeldere).

Dedektif kitapları okumaktan hoşlanıyorum. Jorgen Bancherus'un Acar Hafiyeye Dizisi'ni çok beğeniyorum. Acar Hafiyeye çok komik ve cesur bir çocuk (Ahmet Yakar).

Kahramanlar her açıdan zengin olur çünkü aklımızda hayal ettiğimiz bir kahramandır. İdealdir. Kahramanlar genelde uzun boylu ve akıllı olur (Abdüssemi Aydın).

Maceraya kitaplarını seviyorum. Kahramanım Peter Pan.(Gökhan Akçiçek).

Yapılan araştırmalar çocukların fantastik, gizem ve mizahı tercih ettiklerini ortaya koymuştur (Kaya, 2014). Bu fantastik öğeleri, gizemi ve mizahı sağlayabilecek bir kahramana ihtiyaç vardır ve çocuklar akıllı, yaramaz, korkusuz ve sorunlarla mücadele edebilen bir kahraman arzu etmektedirler.

Geleneksel edebiyatta yer alan motifler ve örgeleri kullanarak yeni hikâyeye yaratma veya hikâyelerinde ve kitaplarda tarihsel ve geleneksel kültürden gelen öğeleri kullanarak hikâyenin esasında ve bire birliğinden fazlaca uzaklaşarak yazmak da diğer yaklaşımlar arasındadır.(Kaya, 2014). Bu yaklaşımdan yana eser veren yazarlardan biri de Elif Şafak'tır.

Mekân coğrafyanın çalışma alanı olmasının yanı sıra hikâyenin de temel unsurlarındandır. Halk anlatıları içinde büyük sürprizlerle dolu, anlatıcının elini güçlendiren bir yardımcıdır. Mekân anlatımı kurgulayan için doğru seçilmelidir. “Mekân aslında sadece görüngenü olarak bir yer adı şeklinde sunulan ancak fiziksel bir varlıktan öte içsel bir derinlik hâlinde metafizik bir algının sunulduğu, kendine ait hususiyetleri ile bilişsel çağrışımlar yaratan bir özelliğe sahiptir.”(Balkaya, 2014: 54). Gerçek mekânlar ile halk anlatılarındaki mekânlar arasında bir bağ, bir ilişki mevcuttur.

‘Ütopya’ sözcüğü Yunancada yer, mekan anlamına gelen ‘topos’un başına olumsuzluk takısı eklenerek türetilmiştir. Bu haliyle u-topos: olmayan yer, yok ülke anlamına gelmektedir.” (More, 2005:5). İncelediğimiz Sakız Sardunya isimli çocuk kitabında da ütopik bir ülkeden bahsedilmektedir. Bu ülkenin adı Efhima’dır. Efsane, hikâye ve masal kelimelerinin ilk hecelerinin kısaltılması ile yapılmıştır.

AMAÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı Joseph Campbell'ın mitos aşamalarının Sakız Sardunya isimli kahramanda bulunup bulunmadığını incelemektir. Ayrıca kitapta geçen Efhima ütöpik ülkesi hakkında bulgular incelenecektir. Çocuk kitapları birer doküman olarak ele alındığından bu çalışmanın sosyal bilimler araştırma ve tekniklerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman nitel araştırmalarda görüşme ve gözlemden sonra sık kullanılan bir diğer veri kaynağıdır. Doküman, araştırma öncesi elde edilen resmi kayıtlar, mektuplar, gazeteler, şiirler, şarkılar, ortak kayıtlar, hükümet dokümanları, tarihsel dokümanlar, günlükler, otobiyografiler (yaşam öyküsü/ özgeçmiş) gibi belgelere verilen addır (Merriam, 2013, 132). Bu yöntemin başarılı olması için araştırmacının araştırma yapacağı belgeleri yakından tanınması ve bunlardan nasıl yararlanacağını bilmesi gerekmektedir (Karasar, 2007).

İncelenecek Çocuk Kitabının Seçimi

Çocuk kitaplarında Joseph Campell'ın mitoslarının kullanımını belirlemek amacıyla yapılacak incelemeler için internetten kitap satışı yapan Kitap yurdu, Kitap Seç, BKM Kitap sitelerin en çok satan çocuk kitapları listesi taranmış ve en çok satılan kitap olarak Sakız Sardunya (Elif Şafak) isimli çocuk kitabı tespit edilmiştir. Ayrıca kitabın halk edebiyatı öğelerini içermesi de bu kitabın seçiminde etkili olmuştur.

Elif Şafak'ın Sakız Sardunya isimli çocuk kitabı en çok satan kitaplar arasındadır. Kitabın içerisinde yer alan cadı, peri kızı, Umay kuşu, ejderha, Kaf Dağı gibi motifler halk anlatılarından alınmıştır. Sakız Sardunya isimli kitabın özeti şu şekildedir:

İstanbul'da sakin bir mahallede bir kız çocuğu yaşardı. İsmi hiç mi hiç sevmeyen... Hem akıllı, hem meraklıydı. Çok da konuşkandı. Anne babasına ve öğretmenlerine durmadan sorular sorardı. Zavallı büyükler, onun zekâsına yetişmekte zorlanırdı. Bir atlası sürekli karıştırdığı ve pek çok kitabı vardı. Hayaller kurmaya bayılırdı. Bir gün okulun kütüphanesinde hiç beklemediği bir sürprizle karşılaştı. Rafların arasında tuhaf bir küre parlıyordu. Bulan herkesi unutulmayacak bir yolculuğa çıkaran sihirli bir küre. Kahramanımız olan Sakız Sardunya ne ismiyle ne de kendisiyle barışık bir kızdır. Sakız Sardunya, küre sayesinde bir yolculuğa çıkar. Bu yolculukta pek çok güçlkle karşılaşır. Karşılaştığı güçlüklerle mücadele ederken okulda ve ailesiyle yaşadığı sorunların çözüm yollarını da bulur. Aynı zamanda yolculuk sonrası ulaştığı Efhima ülkesindeki sorunların çözümüne de katkı sağlar. Sakız Sardunya bu yolculuk sonucunda yeni arkadaşlar edinir ve kendini sevmeyi öğrenir. Kimseye anlatamayacağı anlatsa da kimsenin inanmayacağı anılarla kendi dünyasına geri döner.

BULGULAR

Monomitos İncelemesine Ait Bulgular

Elif Safak'ın Sakız Sardunya isimli çocuk kitabının Joseph Campbell'ın monomitosları açısından incelemesinde elede edilen bulgular şu şekildedir:

Yola Çıkış

Maceraya Çağrı: Mitolojik yolculuğun maceraya çağrı olarak adlandırılan ilk aşaması kahramanı çağıran ve onun ruhsal ağırlık merkezini toplumunun sınırlarından bilinmeyen bir bölgeye çekmiş olan kaderi simgeler. Bu hazine ve tehlike bölgesi çeşitli biçimlerde sunulabilir: Uzak bir ülke, bir orman, yeraltında, dalgaların altında ya da derin bir düş hali olarak fakat her zaman tuhaf biçimde akışkan ve çok biçimli varlıkların, hayal edilemez eziyetlerin, insanüstü görevlerin ve olanaksız zevklerin yeridir (Campbell, 2000).

Kitabımızın kahramanı Sakız Sardunya maceraya çağrı aşamasından geçmektedir. Sakız Sardunya okul kütüphanesinde Çocuk Kalbi isimli kitabı aramaktadır. 'Ç' rafında bulunduğu kitabın arkasında bir küre bulur. Sakız Sardunya'nın macerası bu küreyi az kişinin kullandığı okul kütüphanesini bulmasıyla başlar.

Çağrının Reddedilişi: Gerçek yaşamda, mitlerde ve halk masallarında çokça yanıt verilmeyen çağrıyla karşılaşılır. Çünkü başka çıkarılara kulak kabartmak her zaman mümkün görülebilir. Çağrının reddi macerayı olumsuz etkiler (Campbell, 2000).

Sakız Sardunya'da çağrının reddi söz konusu değildir. Kendine ait olmaya bir nesneyi almanın yanlış olduğunu bildiği halde çantası koyup kütüphaneden ayrılması, çağrının kabulüdür.

Doğaüstü Yardım: Çağrıyı reddetmemiş olan kahramanlar için, kahraman yolculuğunun ilk karşılaşmasıdır. Maceracıya ejder güçlere karşı tılsımlar sağlayan ve koruyucu (genellikle ufak tefek yaşlı bir kadın ya da erkek) bir figürdür (Campbell, 2000).

Doğaüstü yardım aşaması kahramanın geçtiği aşamalardan biridir. Sakız Sardunya anneannesinin bahçesinde karşılaştığı Efhima ülkesinden gelen Zeliş ve Asutay ile birlikte uçan atlar yardımıyla Efhima ülkesine gitmiştir.

İlk eşiğin aşılması: Kahraman, kaderinin ona rehber ve yardımcı olan kişileştirmeleriyle birlikte macerası esnasında aşırı güç bölgesinin girişindeki eşik muhafızına kadar ilerler. Bu tür muhafızlar, kahramanın şu anki alanı ya da yaşam ufkunun sınırlarını belirterek dünyayı dört yönde sınırlandırır. Onların ardında karanlık, bilinmeyen, tehlike vardır; aile gözetiminin ötesinde çocuk için tehlike olması ve toplumun korunması olmadan toplum üyesinin tehlikeye düşmesi gibi (Campbell, 2000)

İlk eşiği aşma aşaması Sakız Sardunya isimli kahramanda vardır. Sakız Sardunya Efhima ülkesine gidebilmek için enerjisi az kalmış olana küreyi kitapların yanına götürmek zorundadır. Küçük Anadolu kasabasında kitaplar sadece Gökkuşuğu Kırtasiye'de vardır. Kimseye fark ettirmeden küreyi kitaplar arasına gizlemesi gerekmektedir. Kırtasiye'nin sahibi bu aşamada ilk eşiğin muhafızı rolündedir.

Balina karnı: Büyülü eşikten geçmek için doğum alanına geçme olduğu fikri, bütün dünyada balinanın karnının rahim imgesiyle simgelenmiştir. Kahraman, eşiğin ait olan gücü ele geçirmek ya da onunla anlaşmak yerine bilinmeyenin içinde kaybolur ve ölmüş gibi görünür (Campbell, 2000).

Balina karnı aşaması Sakız Sardunya isimli kahramanın geçirdiği aşamalardan biridir. İstanbul'dan Efhima ülkesine geçebilmek için uçan atlara binmek gerekmektedir. Bu kitapta balina karnı olan alan gökyüzüdür. Uçan atlara binmek Sakız Sardunya'yı korkutmuştur. Başı dönmüştür, midesi bulanmıştır, bir türlü rahat davranamamıştır. Uçan atlar sayesinde okyanus ortasındaki Efhima ülkesine gelmişlerdir.

İnisiyasyon (Erginlenme)

Sınavlar Yolu: Eşiği geçtikten sonra kahraman bir dizi sınavdan geçtikten sonra düş dünyasında ilerler. Bu aşama maceranın sevilen aşamasıdır. Mucize sınavlar dolu bir dünya yaratmıştır. Kahraman farklı dünyaya girmeden önce karşılaştığı olağanüstülükten burada da yararlanmaktadır. (Campbell, 2000).

Sakız Sardunya isimli kahramanın geçirdiği en belirgin aşamalardan biri de sınav yolu aşamasıdır. Kahramanımız bir dizi sınavdan geçmek zorunda kalmıştır. Sakız Sardunya ve beraberindekiler cadı ile karşılaşılır cadı onlara dört seçenek sunar. İlk aşamada köprüden geçebilmek için periyi alt etmeleri gerekmektedir. Bir sonraki mücadeleleri balıkla yüzme yarışıydı. Bunların dışında rüzgar gülünü onarma, kuyrukları birbirine dolanmış uçurtmaları çözme, kuş tüylerini toplama gibi birçok sınava tabi tutulmuşlardır.

Tanrıçayla karşılaşma: Genellikle bütün engeller tamamlandığında kalan en son maceradır. Başarılı kahraman ruhun dünyasının başarılı kraliçe tanrıçasıyla mistik evliliği olarak gösterilir. Bu en alt noktadaki, zirvedeki, dünyanın en ucundaki ya da kalbin en derin noktasının karanlığındaki krizin bir şeklidir (Campbell, 2000).

Tanrıçayla karşılaşma aşaması, Sakız Sardunya'da yoktur. Kahramanımız tüm sınavları geçtikten sonra gittiği ülkedeki sorunun çözülmesine yardımcı olmuştur. Ayrıca bu kitapta kahramanımız pek çok halk anlatısından farklı olarak erkek değil kızdır.

Baştan çıkarıcı kadın: Mistik evlilik dünyanın kraliçe tanrıçasıyla kahramanın tam bir yaşam ustalığını temsil eder, çünkü kadın yaşamı simgeler. Kahramanın deneyimlerini ve edimini önceleyen sınamalar, bilincini geliştiren ve kaçınılmaz gelininin yani anne-yok edenin sahiplenişine katlanabilecek hale getiren araçların gerçeğe dönüşme krizidir (Campbell, 2000).

Bu aşama Sakız Sardunya'da yoktur.

Babanın gönlünü alma: Kahraman, babanın ego-yıkıcı erginleyişinin zor deneyimlerinin bütününden büyüleriyle korunmasını sağlayan yardımcı dişi figüründen umut ve güvence elde edebilmektedir. Çünkü eğer korkutucu babaya güvenmek olanaksızsa kişinin inancı başka bir yere bağlanır ve bu desteğe olan güven ile birlikte kişi krizi atlatır (Campbell, 2000).

Bu aşama Sakız Sardunya'da yoktur. Kahramanın babası önemli bir ameliyat geçirecektir. Baba figürü bu eserde olayların dışındadır. Kahraman olağanüstü yardımcılarıyla birlikte maceranın içine girmiştir.

Tanrılaştırma: Tanrı ve tanrıçalar, en yüce olarak değil; tükenmez varlığın özünün vücut bulmuş halleri ve koruyucuları şeklinde ele alınmalıdır. Onlarla ilişkisi aracılığıyla kahramanın aradığı, sonuçta kendileri değil erdemleridir. Tüm varlıklar benliksizdir. Kahraman son korkularının ötesine geçerek tanrısal halin modeline ulaşır (Campbell, 2000).

Bu aşama Sakız Sardunya'da yoktur.

Nihai ödül: Kahraman maceranın sonunda bir sınavdan geçerken, seçilmiş olan bir engelle karşılaşmaz ve hata yapmaz (Campbell, 2000).

Nihai ödül aşaması Sakız Sardunya'da da vardır. Bütün sınanmalardan sonra Sakız Sardunya kendisindeki ve her insandaki cevheri bulmuştur. Bu düşünce onu gerçek dünyadaki sıkıntılardan kurtaracak bir anahtardır.

Dönüş

Dönüşün reddedilişi: Kahramanın macerası, kaynağa nüfuz etme ya da birtakım erkek - kadın, insan ya da hayvan kişileşmelerin yardımıyla bittiğinde, kahramanın yaşamını değiştiren geziden dönmesi gerekir. Fakat sık sık geri çevrilmiştir (Campbell, 2000).

Sakız Sardunya'da dönüşün reddedilmesi söz konusu değildir. Kahraman anneannesinin merak

edeceğini düşünerek dönmek istemektedir.

Büyülü kaçış: Kahramanın dünyaya dönme arzusu tanrılarca uygun bulunmadıysa o zaman mitolojik çevrimin son aşaması genellikle bir takip aşaması olur. Bu kaçış büyülü engelleme ve kurtulma mucizeleriyle karmaşıklaşabilir (Campbell, 2000).

Sakız Sardunya isimli kahramanda bu aşama mevcuttur. Dönmesini engelleyen bir unsur yoktur ancak Efhima ülkesinin en hızlı uçan atıyla dönmüştür.

Dışarıdan gelen kurtuluş: Kahramanın doğaüstü macerasından dışarıdan yardımla geri getirilmesi istenebilir. Dünyanın gelip kahramanı alması gerekebilir (Campbell, 2000).

Bu aşama Sakız Sardunya'da yoktur. Kahraman Efhima ülkesinin sakinlerinin teşviki ve yardımıyla dünyasına dönmüştür.

Dönüş eşiğinin aşılması: Kahraman bildiğimiz ülkeden karanlığa doğru yola çıkar, orada macerasını tamamlar ya da yine basitçe bize olan bağlarını kaybeder, hapsedilir ya da tehlikeye düşer ve dönüşü o öte bölgeden bir dönüş olarak anlatılır (Campbell, 2000: 250).

Bu aşama Sakız Sardunya'da vardır. İlk eşiğin aşılmasında olduğu gibi kahraman tekrar Gökkuşağı Kırtasiye'ye gitmek zorundadır. Çünkü küre hala kırtasiyede kitapların arasındadır. Buradaki bekçi rolündeki kırtasiye sahibiyile tekrar karşılaşır. Ancak korkulan olma çünkü kırtasiye sahibi de Sakız Sardunya gibi çok kitap okumuş ve Efhima'yı görmüş biridir. Kahramana hediye verir.

İki dünyanın efendisi: İki dünya ayrımı arasında, zamanın görünümünün bakış açısından nedensel derinliğin birinin ilkelerini diğerinkilerle karşılaştırmadan, aklın birinin erdemiyile diğerini tanımamasını sağlayarak- ileri geri gidip gelmek özgürlüğü kahramanın becerisidir (Campbell, 2000).

Bu aşamada Sakız Sardunya adlı kahramanda vardır. Sakız Sardunya Efhima'dan ayrılırken dostları kahramanımıza Efhima'nın yolunu tekrar bulabilmesi bir küre ve bilezik vermişlerdi. Sakız Sardunya bu sayede Efhima'ya yani bu farklı dünyaya tekrar gidebilme becerisine sahiptir.

Yaşama özgürlüğü: Kahraman olacak şeylerin değil, olan şeylerin yandaşıdır, çünkü o vardır (Campbell, 2000: 276).

Bu aşama Sakız Sardunya'da vardır.

Değerlendirme: Sakız Sardunya yola çıkmış, erginlenmiş ve dönmüştür. Joseph Campbell'ın monomitos aşamalarının birçoğu bu çocuk kitabında gerçekleşmiştir. Yazma bir masal niteliğindeki bu kitap sözlü anlatılar gibi kahramanın sonsuz yolculuğu ile kurgulanmıştır. Kitabın çok satanlar listesine girmesi bu kurgunun başarılı olduğunun ispatı olabilir. Ayrıca Sakız Sardunya isimli çocuk kitabı mevcut halk edebiyatı kullanımı motifleri açısından da zengin bir kaynaktır. Sakın Sardunya isimli kahramanda bu aşama yoktur.

Ütopik Ülke İncelemesine Ait Bulgular

Efhima Ülkesine ait ütopik bulgular şu şekildedir:

Efhima, efsaneler, hikâyeler, masallar ülkesi.

Memleketimiz eskisi gibi değil. Bir zamanlar yemyeşildi, sular çağlardı; ormanlarında periler, ejderhalar yaşardı. Ama şimdi giderek kuraklaştı.

İşte bildiğin bütün masallar bizden(Efhima)'dan çıkmış. Oradan dünyaya yayılmış.

İlk başta yola çıkarak pek çok ülkeden fikir topluyoruz. Bunları yanımızda getirdiğimiz çuvalara, harf harf dolduruyoruz. Buna işlenmemiş hammadde diyebilirsiniz. Sonra ülkemize dönüyoruz. Orada Alfabeistan Fikir Kampı var. Kampa çekilip fikirleri teker teker değerlendiriyor, işliyor ve yepyeni

hikâyeler, masallar, efsaneler geliştiriyoruz.

Ne zaman dünyada bir çocuk severek kitap okusa, ne zaman bir yetişkin bir hikâye ya da masal anlatsa ve yepyeni bir fikir doğsa sekizinci kıtada bir çiçek açar, bir kuş cıvıldar. Ya da bir şelale çağlayarak akar. Burada olan her şey bizi etkiler.

Yaratıcı fikirler biterse sekizinci kıta çöle döner. Nehirler kurur, ağaçlar meyve vermez olur. Açlık ve kuraklık başlar. O zaman bizden size masallar, hikâyeler, efsaneler gelemmez.

Seçenekler ormanı, hava, toprak, su bölümleri ile Efhima ülkesi yani sekizinci kıta tanıtılmıştır. Ülkeye uçan atlarla gitmek mümkündür. Ülkedeki tüm hayvanların konuşma yeteneği vardır ve tüm nesnelere sihirlidir.

Değerlendirme: Efhima yani sekizinci kıta gerçek dünya ile ütopyik mekanın birbirine bağlantısının kurulduğu bir düş ülkesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyadaki kitap okuma, masal dinleme, hikâye anlatma gibi istenilen davranışlar bu ülkeyi yeşertmektedir. Bunun dışında yaşanan olaylar bilgisayar oyunları ve ekran bağımlılığı Efhima'yı çöle çevirmektedir. Bu tür ütopyik mekanların çocuk kitaplarında kullanılması öğrencilerin hayal ülkelerine olan ilgi ve merakını artırmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kahraman yolculuklarının belirli bir kalıp içerisinde gerçekleşerek anlatının incelenmesi yaygın araştırma yöntemlerinden biridir. Bu çalışmada amaç bu yöntemden faydalanarak yeni ürünler ortaya konulup konulamayacağıdır. Çünkü çocuklar için eserler kaleme alan yazarlarımız sözlü kültür ürünlerinden yararlanarak günümüze uyarlanmış nitelikli metinler üretebilirlerse bizim hem ulusal hem de uluslararası kültürde simgemiz olabilecek kahramanlarımız ortaya çıkar.(Yakar, 2014). Çocuk edebiyatında destan, masal ve bilmece gibi folklor ve edebiyatın ortak malzemesinden yararlanarak eser vermek orijinal eser vermektense daha önemlidir (Parlakyıldız, 2014). Çocuk edebiyatı köklü Türk kültürü ve halk edebiyatı ürünlerinden faydalanmayı bilmelidir.

Joseph Campbell'ın monomitoslarından yola çıkış aşamalarından maceraya çağrı, doğaüstü yardım, ilk eşiğin aşılması ve babil karni aşamaları Sakızı Sardunya isimli çocuk kitabında vardır. Çağrının reddi, aşaması bu kitapta yoktur. Erginlenme aşamalarından sınav yolu, nihai ödül aşamaları varken tanrıçayla karşılaşma, baştan çıkarıcı kadın, babanın gönlünü alma, tanrılaştırma aşamaları Sakız Sardunya isimli çocuk kitabında yoktur. Dönüş monomitos aşamalarından büyüü kaçış, dönüş eşiğinin aşılması, iki dünyanın efendisi, yaşama özgürlüğü aşamaları mevcuttur. Dönüşün reddedilişi, dışarıdan gelen kurtuluş aşamalarına rastlanılmamıştır.

Sakız Sardunya'nın çocuk kitabı olmasından dolayı baştan çıkarıcı kadın, tanrılaştırma gibi aşamaların görülmemesi normal olarak değerlendirilmiştir. Kitabın kurgusundan kaynaklı olarak yola çıkışın ve dönüşün reddi ile babanın gönlünü alma aşamalarına rastlanılmaması beklenen bir bulgu olarak göze çarpmaktadır. Tüm bunlardan yola çıkarak Sakız Sardunya'da Joseph Campbell'ın monomitosların birçoğuna yer vermesi açısından başarılı bir kitap olarak değerlendirilmiştir. Kitap satış oranlarının yüksekliği de bunu destekler niteliktedir. Halk anlatılarını direk olarak almaya da halk anlatılarına ait motiflerin kullanılması ya da kurgulanışta halk anlatılarının kahraman özelliklerinden yararlanılması çocuk edebiyatımız adına önemli gelişmeler olarak nitelendirilebilir. Türk halk kültürünün ortaya koyduğu hikâye ve masallar derlendiği günden günümüze değin hiç tekrar ele alınmamıştır, dersek yanlış olmaz. Hâlbuki değişen hayatın beklentileri de devamlı değişmektedir. Her devrin algısı, zevkleri, bakış

açıları, hatta eğitim anlayışı zaman içinde değişmektedir. (Temizyürek, 2014). Sözlü kültür ürünlerinden gerek çağdaş metinler üretilmesi, gerekse bunlardan yararlanarak çocukların ilgisini çekecek yapıtlar ortaya konması ancak geniş bir bakış açısıyla oluşturulacak politikalarla başarılabilir. Bunun başarıla bilmesi için de yazarların, ilgili devlet kuruluşlarının, akademisyenlerin ve yayınevlerinin içinde yer aldığı bir model gerekmektedir. (Yakar, 2014). Bu tür çalışmaların sayısının artırılması önemlidir.

Bu yöntem sadece yazarlara bırakılmamalıdır. Milli Eğitim Bakanlığının ve Kültür Bakanlığının bunu bir politika olarak benimsemesi ve bu tür çalışmalara teşvik vermesi gerekmektedir. Halk edebiyatında çalışmalar yapan akademisyenlerimiz sözlü kültür ürünlerini derleme kaynağı olarak görmüş halk edebiyatı ürünlerinden yola çıkarak nitelikli yazılı metinler oluşturulması, kültür politikası oluşturulması şeklinde ele almamışlardır. (Yakar, 2014).

Ütopik mekânların belirlenmesi ve kurgulanması açısından bakıldığında Elif Şafak'ın Sakız Sardunya isimli çocuk kitabı başarılı bir eser olarak tanımlanabilir. Efhima ülkesi gerçek dünya ile bağ kurulmuş bir hayal ülkesidir. Bu mekânın sekizinci kıta olarak adlandırılması okurun bilinmez alemlere olan merakını artırmıştır. Yazma masal türünün gerektirdiği olağanüstülüğü Efhima ülkesi üzerinden gidirmiş olmak başarılı bir yöntem olarak değerlendirilmiştir.

Kaynakça

- Balkaya, A.(2014), Halk Anlatılarında Kuyunun İşlevselliği Üzerine Bir Okuma, Millî Folklor, 2014, Yıl 26, Sayı 102.
- Campbell, J. (2000), Kahramanın Sonsuz Yolculuğu, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi
- Can, Tüfekçi, T.(2014), Çocuk Edebiyatı Kuramsal Yaklaşım, Konya, Eğitim Yayınevi.
- Can, Tüfekçi, T. (2012), Çocuk Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma: Tanımlar, İzmir, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi.
- Çobanoğlu, Ö. (2018),Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş, Ankara, Akçağ Yay.
- Dinç, S. (2017),Türkiye’de En Çok Okunan Çocuk Kitaplarının İstatistiksel Analizi, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Erkmen, N.(2017), Çocuk Kütüphanelerinde En Çok Okunan Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi (Ankara İli Örneği), Ankara, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Jung, C.G. (2006). Analitik Psikoloji, E.Gürol. (Çev.)2.Baskı. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Karasar, N. (2007). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (17. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, M.(2014), Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, Cilt: CVII, Sayı:756, Ankara, TDK Yayınları.
- Merriam, S. B. (2013). Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber. (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Parlakıldız, H.(2014), Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, Cilt: CVII, Sayı:756, Ankara, TDK Yayınları.
- Sever, S. (2015), Çocuk ve Edebiyat,(8. Baskı),İzmir, TUDEM.
- Segal, R. (2006) “Joseph Campbell’in Mit Teorisi” Milli Folklor, Yıl 18, Sayı 70
- Sivri, M., (2014), Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, Cilt: CVII, Sayı:756, Ankara, TDK Yayınları.
- Şafak, E. (2015),Sakız Sardunya, İstanbul, Doğan ve Edmont Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2000), 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları.
- Temizyürek, F.(2014), Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, Cilt: CVII, Sayı:756, Ankara, TDK Yayınları.
- Thomas More, Utopya. Çev. Sadık Usta, İstanbul: Kaynak Yayınlan, 2005, s.S.
- Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı (2014),Cilt: CVII, Sayı:756, Ankara, TDK Yayınları.
- Ulupınar, E., C.(2010), Hovhannes Tumanyan’ın Masalları /Halk Edebiyatının Çocuk Edebiyatındaki Yansımaları, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Yakar, Y., M.(2014), Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, Cilt: CVII, Sayı:756, Ankara, TDK Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

In today's world, where visual media and social media applications are increasingly preferred over books, reading books and gaining the habit of reading still appears as an important skill. Mothers, fathers and teachers can gain this habit thanks to quality children's literature works. "Children's literature is an artistic product that can reach children's emotional and thought worlds by considering their linguistic and cognitive development levels in the process from early childhood to adolescence. "Children's literature, whose source is children and childhood; compatible with the child's perception, interest, attention, emotion, thought and imagination; It is literature that reflects the child's point of view and reality." In short, reflecting the content simply and sincerely according to the child in terms of extent, language, thought and types; develops the child in terms of literature, art and aesthetics, together with gaining the habit of reading; It is a transitional literature that prepares the child for adulthood.

The Hero's Endless Journey consists of the following stages:

Departure monomyth; call to adventure, denial of call, supernatural aid, crossing the first threshold, whale belly.

Initiation monomyth; It consists of the path of trials, the encounter with the goddess, the seducer, the diet paid to the father, deification, and the final reward.

Return monomito; It consists of the stages of rejection of return, magical escape, liberation from outside, crossing the threshold of return, master of two worlds, freedom to live.

The place is one of the basic elements of the story as well as being the study area of geography. It is an assistant that is full of great surprises in folk narratives and strengthens the narrator's hand. The space should be chosen correctly for the narrator. "Space actually has a feature that creates cognitive associations with its own characteristics, which is presented only as a place name as a phenomenon, but where a metaphysical perception is presented as an inner depth rather than a physical entity." There is a connection, a relationship between real spaces and the spaces in folk narratives.

The word 'utopia' is derived from the Greek word 'topos', which means place, by adding the negative suffix to the beginning. As such, u-topos means no place, no country." A utopian country is also mentioned in the children's book named Sakız Sardunya, which we reviewed. The name of this country is Efhima. It is made by shortening the first syllables of the words legend, story and fairy tale.

Method

The aim of the research is to examine whether Joseph Campbell's monitos stages are found in the hero named Sakız Sardinia. In addition, the findings about the utopian country of Efhima in the book will be examined. Since children's books are considered as documents, document analysis, which is one of the social science research and techniques of this study, was used. The document is another frequently used data source after interview and observation in qualitative research. Document is the name given to documents such as official records, letters, newspapers, poems, songs, joint records, government documents, historical documents, diaries, autobiographies (biography / biography) obtained before the research. In order for this method to be successful, the researcher should be familiar with the documents to be researched and know how to benefit from them.

Results

The findings obtained in the analysis of Elif Şafak's children's book *Sakız Sardunya* in terms of Joseph Campbell's monomyths are as follows:

The hero of our book, *Sakız Sardinia*, is going through a call to adventure phase. *Sakız Sardinia* is looking for the book *Child Heart* in the school library. He finds a globe behind the book he found on his shelf. The adventure of *Sakız Sardunya* begins when he finds this globe in the school library, which few people use.

In *Sakız Sardunya* there is no refusal of the call. To put the bag and leave the library, knowing that it is wrong to take an object not to be one's own, is an acceptance of the call.

The supernatural aid stage is one of the stages that the hero passes through. *Sakız Sardunya* went to *Efhima* with the help of flying horses with *Zeliş* and *Asutay*, who came from the country of *Efhima*, where he met in his grandmother's garden.

The stage of crossing the first threshold is in the hero named *Sakız Sardunya*. In order to go to the land of *Sakız Sardunya Efhima*, the one who has low energy has to take the globe to the books. In the small Anatolian town, books are only available at *Gökkuşığı Kırtasiye*. He has to hide the globe among the books without anyone noticing. The owner of the Stationery plays the role of the guardian of the first threshold at this stage.

The whale belly stage is one of the stages that the hero named *Sakız Sardunya* goes through. In order to pass from *Istanbul* to the country of *Efhima*, it is necessary to get on flying horses. In this book, the area with the belly of the whale is the sky. Riding flying horses scared *Sakız Sardunya*. He was dizzy, sick to his stomach, and could not feel comfortable. Thanks to flying horses, they came to the land of *Efhima* in the middle of the ocean.

One of the most obvious stages that the hero named *Sakız Sardunya* goes through is the exam path stage. Our hero had to pass a series of tests. *Sakız Sardunya* and its entourage meet the witch and the witch offers them four choices. In order to cross the bridge, they had to defeat the fairy. Their next challenge was the fish swimming race. Apart from these, they were subjected to many tests such as repairing a weather vane, solving kites with tangled tails, and collecting bird feathers.

The final reward stage also exists in *Sakız Sardunya*. After all the trials, *Sakız Sardunya* has found the gem in itself and in every human being. This thought is the key to getting him out of real-world troubles.

While *Sakız Sardunya* was leaving *Efhima*, his friends gave our hero a globe and bracelet so that he could find his way back to *Efhima*. In this way, *Sakız Sardunya* has the ability to go back to *Efhima*, that is, to this different world.

The globe is still in the stationery among the books. Here he meets again with the stationery owner in the role of watchman. But don't be feared because the stationery owner has read many books like *Sakız Sardunya* and has seen *Efhima*. He gives a gift to the hero.

Efhima, the eighth continent, appears as a dreamland where the real world and the utopian space are connected. Desired behaviors such as reading books, listening to fairy tales and telling stories in the world make this country green. Other than that, the events experienced, computer games and screen addiction turn *Efhima* into a desert. The use of such utopian places in children's books increases the interest and curiosity of students in their dreamland.

Conclusion

In terms of identifying and constructing utopian spaces, Elif Şafak's children's book *Sakız Sardunya* can be defined as a successful work. The land of *Efhima* is a dreamland that connects with the real world. Naming this place as the eighth continent has increased the reader's curiosity about

the unknown realms. It has been considered as a successful method to overcome the extraordinary nature of the writing fairy tale through the land of Efhima.

From the monomythos of Joseph Campbell, the stages of the call to adventure, supernatural help, crossing the first threshold and the belly are in the children's book Sakız Sardunya. The rejection of the call, its stage is not in this book. While there are stages of initiation, the way of initiation, the final reward stages, the encounter with the goddess, the seducer, the temptation of the father, the stages of deification are absent in the children's book Sakız Sardunya. There are stages of magical escape from return monomitos, crossing the threshold of return, master of two worlds, freedom to live. The rejection of return, the stages of liberation coming from outside could not be found.

Ek bilgiler

Çıkar çatışması bilgisi: Çıkar çatışması yoktur.

Destek bilgisi: Araştırma kapsamında hiçbir kişi veya kurumdan destek alınmamıştır.

Etik onay bilgisi: Bu araştırma canlılar üzerinde yürütülmediği için etik kurul onayı alınması gerekmemektedir. Mevcut araştırma süresince “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” çerçevesinde hareket edilmiştir.

Katkı oranı bilgisi: Araştırmada katkı oranı tümüyle birinci yazara aittir.